

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կառավարության Պաշտոնաթերթ

Թիւ 2, Յուլիս, 2011թ., Փրանսա, Փարիզ

Մշո Սուրբ Առաքելոց վանք. 1915թ.

Մեծ Սուրբ Առաքելոց վանք. Մեծ Հայքի Տուրուքերան աշխարհի Տարն գավառում: Գտնվում է Մուս հաղափից մի քանի կմ հարավ-արեւելք, Հայկական Տավրոս լեռնահամակարգի Ծիրանակասար լեռան լանջին, Մեղրագետի ձախակողմյան վտակներից մեկի ափին: Կառուցվել է 5-րդ դարում: Բաղկացած է մի գմբեթավոր շինությունից, ոչ լավ պահպանված զանգակահանից, գավիթից, երկու երկաթե դուռ ունեցող լուսամուտային լուսամուտից եւ օժանդակ շինություններից: Եղել է գրչության կենտրոն, այստեղ 13-15 դդ. ընդօրինակվել են մի շարք ձեռագրեր: 14-րդ դարում այստեղ գործել է գրիչ ու ծաղկող Առաքել Տարնացին:

Առաքելոց վանքը եղել է հաղափական կարեւոր իրադարձությունների վայր: Մասնավորապես, Հայ ազգային ազատագրական պայքարի փառավոր էջերից մեկն է գրվել այստեղ, երբ զորավար Անդրանիկի զլխավորությամբ մի խումբ հայդուկներ 1901 թ. ձմռանը առաջատար էին վանքում, ենթարկվել թուրքական 6000-անոց կանոնավոր բանակի հարձակումներին, հաջողությամբ դիմակայել դրանք եւ առաջ առանց կորուստների դուրս եկել շրջակայումս:

Առաքելոց վանքը նոր ժամանակներում ուներ ընդարձակ կալվածքներ ու բավական մեծ եկամուսներ: Վանքին կից գործում էր գիւղատնտեսական ձեռնարկը՝ հիմնադրված Գ. Մովսիսյանի կողմից՝ 1872 թ., որտեղ 1886-1888 թթ. սովորել է նաեւ հայտնի ֆեդայի Գեորգ Զավուրը: Վանքի մոտ կար ընդարձակ գերեզմանոց՝ շինարարական խաչքարերով: Ավանդության համաձայն՝ այստեղ են թաղվել Մովսես Խորենացին, Դավթ Գեորգյան, Դավիթ Անհաղթը եւ ուրիշներ, որի համար Առաքելոց վանքը կոչվել է նաեւ Թագմանաշաղ վանք: Մեկ այլ ավանդության համաձայն՝ Գրիգոր Լուսավորիչն Առաքելոց վանքի խորանում է ամփոփվել 12 հայ առաքյալների աճիւնները եւ այդ պատճառով էլ վանքը կոչվել է Առաքելոց: Վանքը կողոպտվել ու ամայացվել է Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, Մեծ Աղեփի արհալիրի ժամանակ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՍՓԻՒՈՐԱ-ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ	էջ 3-4
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՑԱՎԱԿՅԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԾԱՊՈՆԻԱՅԻ ԿԱՅՄԵՐ ԱԿԻՏԻՏՈՅԻՆ	էջ 4
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՈՐՈՇՈՒՄ ԹԻՎ 2011.04.14 ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺԱՌԱԳՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՆՉՆԱԽՈՒՄԸ	էջ 5-7
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 1921թ. մարտ 16-ի լուսնային գիշերի ամենաշուքայինը	էջ 8
ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐԸ՝ 2011-Ի ԱՊՐԵԼԻ 24-Ը, ՈՐՊԵՍ ՆՈՐ ՆԱԽԱԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ՄԿԻՉԸ	էջ 8
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԲԵՈՒԼՆԵԱՆ ԳԵՏԱԺՈՂՈՎԸ	էջ 9
Նախագահական հրամանագիր թիվ 2011-05-28 Հայերու գեղաստղաբանության, Մեծ եղեռնի հանցագործության իրականությունը հիմնավորելու Իրաւաբանական յայտնի խնդիրների գործունեության վերաբերեալ	էջ 10
ԸՆԴԱՐԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՉՆԱԳԻՐ	էջ 11
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՏԱՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՉՆԱԽՈՒՄԸ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄ	էջ 11
ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ	էջ 11-12
ՀՈԳՆԱՏԱՆՉ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՂՄԻ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՐՅԸ	էջ 13-14

Մ Փ Ի Ի Ռ Ք Ա - Հ Ա Յ ՈՒ Թ Ե ԱՆ Խ Ն Դ Ի Բ Ը

Հայ ազգը միշտ ալ գտնուած է միջազգային քաղաքականութեան քառուղիին վրայ, որու պատճառաւ Արեւմտեան Հայաստանի հայը իր պահանջատիրական իրաւունքներու յանձնառուն է այսօր:

«Սփիւռքահայութեան» մէջ գործող հայապահպան առաջատար կազմակերպութիւններ տարիներ շարունակ փորձած են ստեղծել արտերկրի հայութեան միահամուռ կառոյց, որ դժբախտաբար մնաց իբրեւ գաղափար ու այդպէս ալ չյաջողուեցաւ իրականութիւն դառնալ:

Այդ փորձերը ծնունդ առին մասնաւորաբար այն ժամանակաշրջանէն, երբ հայկական աշխարհը մասնատուեցաւ երկու մասերու, որու մեծամասնութիւնը ցեղասպանութեան հետեւանքով սփռուեցաւ աշխարհով մէկ, իսկ ազգի փոքր հատուածը մնաց խորհրդային լուծի տակ:

Այս պատճառաւ է, որ հայապահպանումը հիմնականապէս դարձած էր ներազգային քաղաքական առաջնորդներու համար:

21-րդ դարը, սակայն, նոր մարտահրաւերներ դրաւ հայ ժողովուրդի առաջ, ընդհանրապէս, եւ յատկապէս Հայաստանի ու Արցախի անկախութենէն ի վեր, որով պարտադրուած խնդիրներ ստեղծուեցան հայ ժողովուրդի համար: Թէ՛ միջազգային դերակատարները, թէ՛ ազգային պահանջատիրութեան քաղաքականութեան մեր ղեկավարները մխրճուած են իրենց իսկ ստեղծած խառնաշփոթ վիճակին մէջ:

Այսօր Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը, հասկնալով սփիւռքին պարտադրուած խնդիրները, հաստատակամօրէն կ'առաջնորդէ Արեւմտեան Հայաստանի հայերուն, որպէսզի անոնք կարենան յառաջ մղել հայ ժողովուրդի ազգային պահանջատիրական շարժումը՝ յստակ գիտակցելով աշխարհակալ քաղաքական եւ տնտեսական իրավիճակներու ստեղծած արտասովոր բարդութիւնները:

Հակառակ նախաստորագրված հայ-թրքական արձանագրութեանց (protocole), Թուրքիան չյաջողեցաւ տարանջատել Հայաստանը «սփիւռքահայութենէն», ոչ ալ հայրենասէր եւ ազգասէր ժողովուրդը հարուածել այդ ուղիւթեամբ կատարած քարոզչական արշաւով:

Հայաստանի եւ սփիւռքի մէջ գործող կուսակցութիւններ եւ այլ հասարակական կազմակերպութիւններ յաջողեցան ձախողեցնել արձանագրութիւններու ընթացքը, որ թէպէտ կը խօսի ազգանուէր նպատակի մասին, բայց եւ այնպէս հայկական պահանջատիրութեան հարցի յստակ պատասխանը չի տար:

Աղմկայարոյց այս արձանագրութիւններու դէմ բարձրացած ընթոստացումով հայերը, ցավոք, կարծեցին թէ, իրենց պապենական կենսական իրաւունքներու եւ օրինական պահանջներու խաղարկումը այս արձանագրութիւններու ընդունման վիժեցումով կ'աւարտուին:

Այստեղ հարց կը յառաջանայ, թէ որքա՞ն կարելի է կանգնիլ կէս ճանապարհին:

Հայ ազգը այժմ անյապաղ կարիքը ունի հայկական կառոյցի մը, նաեւ հայկական միացեալ ոյժի եւ բռնկանքի

մը, իբրեւ մէկ մարմին՝ պահանջելու համար իրմէ բռնադատուած Հայրենիքը: Մեր պահանջները պիտի ներկայացնենք բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներու հիման վրայ եւս՝ իբրեւ բնիկ հայ ազգ:

Ոմանց կը թուի, թէ տասնամեակներէ ի վեր ազգապահպանման կարիքները հոգացող կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները տակաւին մի քանի հարիւր տարի եւս պիտի շարունակեն ազգին «ծառայել» նոյն այդ նպատակին համար:

Սփիւռքի զանազան գաղթավայրերու մէջ գիտաժողովներ տեղի կ'ունենան, որոնց ընդմէջ, մտաւորականներ, մասնագէտներ ու պատմաբաններ գնահատելի առաջարկներ կը ներկայացնեն, ընդհանրապէս հասկնալի մտահոգութիւններով: Նմանօրինակ գիտաժողովներ կը կատարուին նաեւ Հայաստանի մէջ ալ: Բայց մտահոգութիւն յայտնելը մէկ բան, իսկ գործնական քայլեր ձեռնարկելը՝ ուրիշ բան:

Օրինակ, անհրաժեշտ է հասկնալ ու գիտակցիլ Արեւմտեան Հայաստանի հայերու պահանջատիրութեան քաղաքականութեան հիմքը: Խնդիրը Արեւելեանի եւ Արեւմտեանի տարանջատումը չէ, ոչ ալ պատեհականութենէ ծնած հարց, այլ՝ նշուած քաղաքական պահանջատիրութեան պատմական անհրաժեշտութեան ընթերցումը:

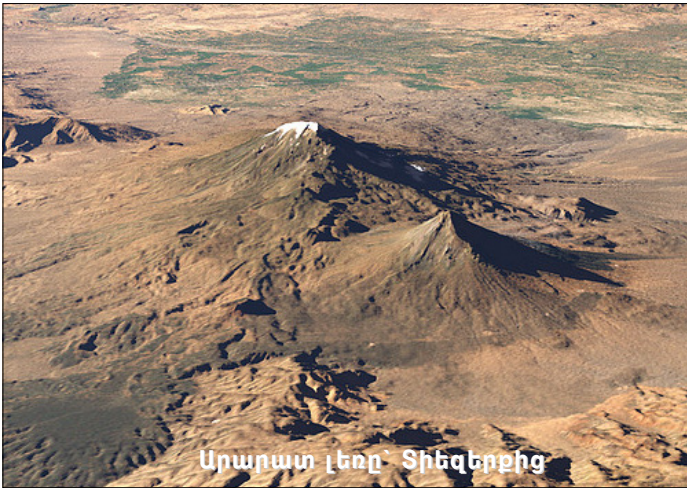
Մենք պարտք ունինք կատարելու մեր անմեղ նահատակներու համար, ներկայ եւ ապագայ սերունդներու առջեւ:

Իննսուն տարիներու ընթացքին մեր ազգային պատկանելիութիւնը, լեզուն ու կենցաղը ծուլումի ենթարկուելով, հայ-էն վերածուեցանք ամերիկա-հայու, ռուսա-հայու, պարսկա-հայու, լիբանանա-հայու կամ ֆրանսա-հայու եւ այլն, ու ի վերջոյ եղանք «սփիւռքա-հայ»:

Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան նպատակն է Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ազգային պահանջատիրութեան եւ իրաւունքներու ճանաչումը եւ վերականգնումը:

Վտարանդի Կառավարութիւնը աշխարհին կը ներկայանայ որպէս Արեւմտեան Հայաստանի հայ ազգի իրաւունքի պահանջատեր, իբրեւ բնիկ այդ տարածքի վրայ:

Արեւմտեան Հայաստանի հայերու միասնական կառոյցը ճշգրիտ ուղին պիտի ըլլայ Հայ Դատի Պահանջատիր

Արարատ լեռը՝ Տիեզերքից

րութեան արդար լուծումը հետապնդող բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն:

Յաճախ ծայրեր կամ բացականչութիւններ կ'արձակուին աշխարհի այս կամ այն անկիւնէն, հայկական կողմէ, կամ նոյնիմբն Հայկական Հարցի համար տեսակետներ եւ գաղափարներ կ'առաջարկուին, որոնց արդիւնքը, հաւանաբար, յանգի նոր ապրիլ 23-ի եւ նոր ճանապարհային քարտէսի մը: Իսկ քանի տարիներ եւս անարդիւնք պիտի անցնին, տակաւին յայտնի չէ շատերու համար:

Ճիշտ է, որ «սփիւռքահայութիւնը» 21-րդ դարու շեմին շուարած կանգնած է, բազմազան տեսակետներու եւ գաղափարներու մէջ:

Իսկ կուսակցութիւնները եւ այլ ազգային կազմակերպութիւններ իննսուն տարի շարունակ սփիւռքի մէջ կառուցած մնացած են մէկ պահանջատիրական գաղափարի վրայ: Բայց յուսահատութեան պատճառ չկայ:

Երբ Արեւմտեան Հայաստանի հայերու Վտարանդի Կա-

ռավարութիւնը ներառէ իրենց ցանկութեամբ եւ գիտակցութեամբ սփիւռքի համայն հայկական կազմակերպութիւնները, կուսակցութիւնները եւ միութիւնները, նաեւ Հայրենիքի ներկայացուցիչները, այն ատեն պահանջատիրութիւնը կը նկատուի իբրեւ համազգային մէկ խնդիր:

Այս առումով կարելի է համահայկական օրակարգի մշակմամբ իրաւական քաղաքական նախագիծ կազմել:

Մեր հայրենիքի մեծ մասը բռնագրաւուած կը մնայ Թուրքիոյ կողմէ, եւ թուրքական պետութեան երազանքն է երբեք չտեսնել իրական պահանջատէրը՝ Արեւմտեան Հայաստանի բնիկ հայ ժողովուրդը, այլ տեսնել միայն «սփիւռքա-հայը»:

Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային Խորհուրդը տարիներէ ի վեր սթափած է «սփիւռքահայութեան» պատեհապաշտութեան եւ նիւթապաշտութեան թմբիրէն եւ ճամբայ կը հարթէ ազգային գործի յառաջխաղացման համար:

06.03.2011 թ.

**Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային
Խորհուրդի Լրատուական Ծառայութիւն,**

**Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի
Կառավարութեան Մամուլի Պաշտոնական
Հաղորդագրութիւն**

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ՑԱՎԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

ՃԱՊԱՆՈՒՄՆԻ ԿԱՅՄԵՐ ԱԿԻՏԻՏՈՅԻՆ

Ձերդ Մեծութիւն,

Խորը վշտով ընդունեցինք մարտի 11-ին Ձեր երկրին պատու-հասած աղետալի երկրաշարժի պատճառած ավերածութիւններին և անմեղ զոհերու մասին լուրը: Ճապոնիան այն երկրներէն մէկն էր, որն առաջիններէն արձագանքեց Հայաստանին մէջ տեղի ունեցած 1988-ի Սպիտակի ավերիչ երկրաշարժին ու շտապեց օգնության ձեռք մեկնել աղետից տուժած հայ ժողովուրդին:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի եւ արտերկրում ապրող հայության կողմէ մեր խորը ցավակցութիւնները կը հայտնենք Ձեզ եւ ճապոնացի ժողովրդին, մեր կարեկցանքի խոսքերը կը փոխանցենք զոհվածների հարազատներուն եւ մեր-ծավորներուն, հոգու արիւթյուն եւ տոկունութիւն կը մաղթենք

երկրաշարժից տուժած ընտանիքներուն:

11.03.2011թ.

**Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային
Խորհուրդի Նախագահ՝ Արմենակ Աբրահամեան**

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՈՐՈՇՈՒՄ քիւ 2011.04.14
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հայ ժողովուրդի կրած ցեղասպանութիւնը, որ գործադրուեցաւ 1894-1923 թթ. թրքական յաջորդական (օսմանեան, երիտթուրքերու եւ քեմալական), կառավարութիւններու կողմէ, անհերքելի վկայութիւններով յստակօրէն ապացուցուած է, որոնք պահուած են Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Միացեալ Թագաւորութեան եւ աշխարհի այլ երկիրներու պաշտօնական դիւաններու մէջ:

Երկու միլիոնէ աւելի անհատներու մահէն եւ ամբողջ հայ բնակչութեան սեփականութեան բռնագրավումէն զատ, մօտաւորապէս 1.000.000 հայերու տեղահանութիւնները պատճառ եղան հայկական ժառանգութեան կործանման, ինչպէս նաեւ բնակչութեան կենսակերպի եւ արեւմտեան մշակոյթին ու համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ ունեցած էական ներդրման գրեթէ անհետացման:

Թուրքիոյ Հանրապետութեան կողմէ տակաւին բռնագրաւեալ իրենց հայրենիքի պատմական տարածքներէն հայկական բնակչութեան վերացման ծրագիրը ոչնչացուց հայերու երկու երրորդէն աւելին. հազարաւոր եկեղեցիներ, վանքեր եւ եւրոպական ճարտարապետական ժառանգութեան կրօնական ու աշխարհիկ այլ գանձեր քանդուեցան եւ կամ փլատակուեցան:

Թէպէտ Թուրքիա չէ դադրած պաշտօնապէս մերժելու ցեղասպանութիւնը եւ անոր յաջորդած բռնագրաւումները, պաշտօնապէս պնդելով ՄԱԿ-ի ծիրէն ներս, որ հայերը երբէք գոյութիւն չեն ունեցած Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, իսկ հայկական Սուրբ Խաչ եկեղեցին, որ կը գտնուի Աղթամար կղզիի վրայ, Վանայ լճի մէջ, որ վերջերս վերականգնուեցաւ, հրճուալի բացառութիւն մըն է հակառակ կանոնին:

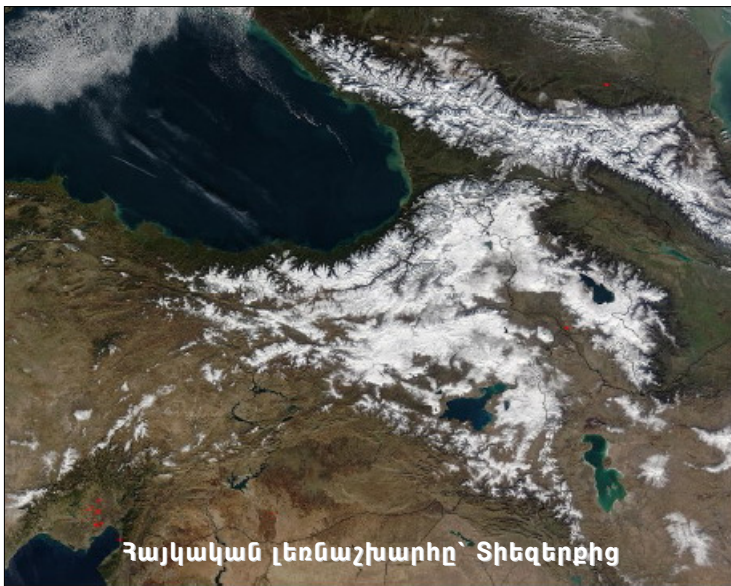
Հայկական յուշարձաններու վերականգնման այս նոր քաղաքականութեան սկիզբը թուրք կառավարութեան կողմէ յառաջ կու գայ 2006 թ. ի վեր, բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներու պաշտպանութեան ՄԱԿ-ի մարմիններու շրջանակէն ներս Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի միջամտութիւններու պատճառաւ, բան մը որ նկատի առնուած է շատերու կողմէ:

Վան Նահանգ - Աղթամար Սուրբ Խաչ եկեղեցին, որը թուրքերը վերանվանեցին՝ ագդամար՝ (սպիտակ երակ), այս երեւոյթը թուրքերի կողմէ կորվի շրջանառութեան մէջ կեղծելու համար պատմական հուշարձանի անունը, ներկայացնելու զայն համաշխարհային հանրութեանը՝ որպէս թուրքական, որ Վանայ լճի կղզիի վրայ կը գտնուի - կիրակի, 19 սեպտեմբեր, 2010:

Պէտք է յիշեցնել, այնուամենայնիւ, որ Թուրքիոյ իշխա-

նութիւնը արգիլած էր խաչի տեղադրումը կառոյցի գագաթը: Սուրբ Խաչը, հետեւաբար, զրկուած կը մնայ խաչէն եւ վերածուած է թանգարանի: Եկեղեցին փակ է աղօթքի, պաշտամունքի եւ եկեղեցական այլ արարողութիւններու համար:

Կարսի Նահանգ: Մահմետական աղօթք, Անիի հանրայայտ հայկական Մայր Տաճարի մէջ, ամրացուած օսմանեան խորհրդանշաններով: Հոկտեմբեր 1, 2010
Անատոլիայի Նահանգ - Հայկական Էջիշեհի եկեղեցին, մշակութային կեդրոն պէտք է դառնայ - Հոկտեմբեր 27, 2010

- Հայկական եկեղեցի մը Անատոլիայի Էջիշեհի կեդրոնական Նահանգի Սիվրիհիսար շրջանի մէջ, պէտք է նորոգուի եւ ձեւափոխուի մշակութային կեդրոնի, - յայտարարած է Ֆիքրէթ Արսլան, Սիվրիհիսարի քաղաքապետը:

Տիգրանակերտի Նահանգ - Տիարպեքի, - Հայկական ներկայութեան յիշատակը յարուցանելով՝ ինչ որ է Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, Տիարպեքիի աշխատողները 3,5 միլիոն տուլարի վերանորոգման

ծրագրի վերջին մանրամասնութիւնները կ'ամբողջացնեն, ինչ որ օր մը Սերժաւոր Արեւելքի ամենամեծ եկեղեցիներէն մէկը եղած է՝ Սուրբ Կիրակոս եկեղեցին:

Արեւմտեան Հայաստանի հայկական գերեզմաններու վիճակը

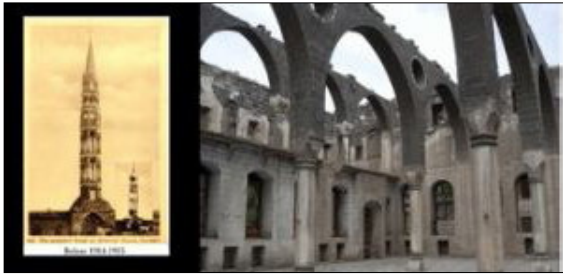
Յիշելով Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի որոշումը 2005թ. նոյեմբեր 1-ին,

Յիշելով ցամաքային պատերազմի օրէնքներու եւ սովորոյթներու Պայմանագրութիւնը (IV) եւ իր յաւելումը. ցամաքային պատերազմի օրէնքներու եւ սովորոյթներու վերաբերեալ կանոնագիրը, (կարգադրութիւնը), Հասկա, 18 հոկտեմբեր 1907, յօդ. 55 եւ 56,

Յիշելով Եռեակ Համաձայնութեան (Ֆրանսայ - Ռուսաստան - Սեօ Բրիտանիա) 1915թ. մայիս 24-ի յայտարարութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի նահանգներու մէջ հայկական բնակչութեան ոչնչացման մտադրութեան եւ կրկնայանցագործութեան վերաբերեալ,

Յիշելով Սելիի դաշնագրի ստորագրումը միջազգային մարմիններու կողմէ 1920թ. ապրիլ 24-ին, ապա յանձնումը Թուրքիոյ՝ ստորագրութեան համար 1920թ. մայիս 11-ին, որու յաջորդեց Թուրքիոյ կողմէ Սելիի դաշնագրի ստորագրութիւնը 1920թ. օգոստոս 10-ին,

Յիշելով նախագահ Ու. Ուիլսոնի Իրաւարար Վճիռը

Տիգրանակերտի Նահանգ - Տիարպեթի, եղած է՝ Սուրբ Կիրակոս եկեղեցի

1920թ. նոյեմբեր 22-ին Արեւմտեան Հայաստանի սահմաններու վերաբերեալ,

Յիշելով թիւ 1514 որոշումը (XV), ՄԱԿ-ի (Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան) 1960թ. դեկտեմբեր 14-ի՝ գաղութացուած երկիրներու եւ ժողովուրդներու անկախութեան տրամադրման յայտարարութեամբ,

Յիշելով, որ Թուրքիա մաս կը կազմէ բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներու վերաբերեալ Միջազգային Հռչակագրի ստորագրող Տէրութիւններու կողքին, որ ի շարս այլոց, կը նշէ հետեւեալ տարերը.

Հաստատելով, որ բոլոր ժողովուրդները կը նպաստեն քաղաքակրթութիւններու եւ մշակոյթներու բազմազանութեան ու հարստութեան, որոնք մարդկութեան ընդհանուր ժառանգութիւնը կը կազմեն,

Մտահոգուած ըլլալով այն իրողութեան համար, որ բնիկ ժողովուրդները պատմական անարդարութիւններու ենթարկուած են, ի միջի այլոց գաղութացման եւ իրենց հողերու սեփականագրկումէն, տարածքներէն եւ հարստութիւններէն, ինչ որ արգելքի մատնած է զանոնք, մասնաւորաբար իրենց բարգաւաճման իրաւունքը կիրարկելէն, իրենց շահերու եւ կարիքներու համապատասխան,

Գիտակցելով բնիկ ժողովուրդներու սեփական իրաւունքները յարգելու եւ խթանելու ստիպողական անհրաժեշտութիւնը, որ կը բխի անոնց քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային, նաեւ անոնց մշակոյթն ու հոգեւոր անդրական կառոյցներէն, ինչպէս եւ պատմութենէն եւ անոնց փիլիսոփայութենէն, մասնաւորաբար, իրենց իրաւունքն իրենց հողին հանդէպ, տարածքներէն եւ հարստութիւններէն,

Համոզուած ըլլալով, որ իրենց եւ իրենց երկրին, հողերուն եւ բնական պաշարներուն վերաբերող ձեռնարկներու վրայ հսկողութիւնը բնիկ ժողովուրդներու կողմէ պիտի թոյլ տայ անոնց զօրացնելու իրենց կառոյցները, մշակոյթը, իրենց ականդոյթները եւ խթանելու իրենց բարգաւաճումը իրենց փափագներուն, տենչանքներուն եւ պահանջներուն համապատասխան:

Նկատելով, նաեւ, որ գիտելիքներու, մշակոյթներու եւ անհրաժեշտութիւններու հանդէպ յարգանքը կ'ամրապնդէ շրջապատը տեւականօրէն եւ արդարացի կերպով արժեքաւորելուն եւ անոր ճիշտ ղեկավարման:

Ընդգծելով բնիկ ժողովուրդներու երկրիրներու եւ հողերու ապառազմականացման անհրաժեշտութիւնը եւ այսպէսով խաղաղութեան, տնտեսական եւ ընկերային բարգաւաճման, ինչպէս նաեւ աշխարհի ժողովուրդներու եւ ազգերու միջեւ հասկացողութեան ու բարեկամական յարաբերութեան օժանդակման անհրաժեշտութիւնը,

Յօդուած 11

1. Բնիկ ժողովուրդները իրաւունք ունին պահպանելու եւ վերականգնողական գործունէութիւնները իրենց սովորոյթները եւ մշակութային անհոգութիւնները: Անոնք մասնաւորաբար իրաւունք ունին պահպանելու եւ պաշտպանելու եւ զարգացնելու

լու իրենց մշակոյթի անցեալի, ներկայի եւ ապագայի իրադարձութիւնները, ինչպիսիք են հնագիտական եւ պատմական կեդրոնները, արհեստներու, գծագրութեան, մուշներու, ծիսակարգերու, վարպետութեան, դիտարուեստներու, ներկայացումներու եւ գրականութեան:

2. Պետութիւնները պարտաւոր են փոխհատուցումներ տրամադրելու արդիւնաւետ հարմարանքներով (*mécanismes*) - որոնք կրնան ներառել վերադարձնելը - ինչ կը վերաբերի մշակութային արժեքներուն, մտաւորական, կրօնական եւ հոգեւոր, բնիկ ժողովուրդներու հետ խորհրդակցութեամբ մշակուած, զորս իւրացուած են իրենցմէ առանց իրենց նախօրոք համաձայնութեան, այլոց տրուած են ազատ կամքով եւ գիտակցաբար, կամ ալ իրենց աւանդոյթներու, սովորոյթներու եւ օրէնքներու խախտման գնով:

Յօդուած 12

1. Բնիկ ժողովուրդները իրաւունք ունին արտայայտելու, կիրարկելու, խթանելու եւ ուսուցանելու իրենց աւանդոյթները, կրօնական եւ հոգեւոր ծիսակատարութիւնները, իրաւունք ունին պահպանելու եւ պաշտպանելու իրենց կրօնական ու մշակութային կեդրոնները եւ առանձնապէս մուտք գործել այդտեղ, իրաւունք ունին իրենց ծիսական իրերը օգտագործելու եւ տնօրինելու, եւ իրաւունք ունին իրենց մարդկային մնացորդները հայրենադարձնելու:

2. Պետութիւնները կը հետեւին որպէսզի պաշտամունքի առարկաներուն մուտքը հնարաւոր ըլլայ, եւ մարդկային մարմնի մնացորդներուն որոնք իրենց տնօրինութեան տակ են, եւ կամ հայրենադարձութիւնը ապահովել, թափանցիկ եւ արդիւնաւետ, մշակուած բնիկ ժողովուրդներու հետ համագործակցութեամբ, որոնք կը վերաբերին:

ՄԱԿ-ի որպէս անդամ պետութիւն եւ 13 սեպտեմբեր 2007-ի Հռչակագրի ստորագրող կողմ, Թուրքիան ենթարկուած է անկէ յառաջացող յանձնառութիւններն ու պարտաւորութիւնները մանրակրկիտ կերպով յարգելու, տրուած ըլլալով որ, երկար ժամանակէ ի վեր կը տենչա եւրոպական Միութեան միանալու ցանկութեանը հասնելու:

Ան մասնաւորապէս կողմ է եւրոպական մշակութային Պայմանագրութեան եւ եւրոպայի ճարտարապետական ժառանգութեան պահպանութեան Պայմանագրութեան:

Այս առնչութեամբ ի հարկին կը նշենք այն, որ 24 ապրիլ 2010-ին տեղեկագրութիւն մը յանձնուած էր ՄԱԿ-ին, յիշեցնելով Միջազգային խորհրդատուական Յանձնախումբի մը կազմութիւնը Ազգերու Ընկերակցութեան ծիրէն ներս 1928 — 1929 թթ. հայ փախստականներու իրավիճակի վերաբերեալ եւ իրենց նիւթական ու հոգեւոր ստացուածքներուն բռնագրաւման համար՝ խնդրոյ առարկայ դարձնելով 15 ապրիլ, 1923-ի թրքական օրէնքը «լքուած գոյքեր» անուան տակ, որ Հայերու բոլոր ստացուածքները գրաւելու որոշում կայացուցած էր երկրէն բացակայ ըլլալուն հետեւմամբ, անկախ որ թուականին, ինչ պատճառաւ եւ պարագաներու բերումով մեկնած ըլլալուն, անկարելի դարձնելով ամէն փոխանորդագրութիւն եւս զորս տրուած են բացականերու կողմէ:

Օգոստոս 1926-ին, Անկորայի (Անգարա՝ Թուրքիոյ այժմու մայրաքաղաք) կառավարութիւնը իր որոշումը յայտարարեց պահելու բոլոր գրաւուած ստացուածքները Լոզանի Դաշնագրի ուժի մէջ մտնելէ առաջ, այսինքն 6 օգոստոս 1924թ. եւ վերադարձնելու իրաւատրեւրուն, միայն գրաւուած սեփականութիւնները այդ թուականէն ետք, եւ այս,

այն պայմանով, որ հայերու գոյութենէն տեղեակ չէր այդ թուականէն առաջ:

Որ այս վերջին պարագան կը զրկէ թրքական յայտարարագրին որեւէ գործնական արժէքէ, թիւրք կառավարութիւնը միշտ ալ ցանկացած է այդպէս ձեւացնել որ ո՛չ մէկ գիտութիւն ունեցած է 6 օգոստոս 1924-էն առաջ, նման լքուած գոյքի գոյութենէն:

Որ նաեւ, կատարուած տարբերութիւնը 6 օգոստոս 1924-էն առաջ գրաւուած գոյքերու եւ անկէ ետք գրաւուածներուն միջեւ՝ ինքնին անընդունելի է: Պետութիւն մը ո՛չ պատճառի հիման վրայ եւ ո՛չ բարեխղճութեամբ կրնայ իրաւունք վերապահել նախքան դաշնագրի մը ուժի մէջ մտնելը, քանդելու սեփականատիրութիւն մը զանազան միջոցներով, որոնց համար նոյն դաշնագիրը երաշխիքներ ապահոված է:

Հաշուի առնենք պարզ տրամաբանութիւն մը հետեւեալ օրինակի օգտագործմամբ.

Երբ Աէն ժերմէնի եւ Տրիանոնի դաշնագրերու բերու-

մով, դաշնակից Տերութիւնները, որպէս սկզբունք պայման դրին համաձայնելու՝ հրաժարուած երկիր մը, հրաժարուող պետութեան քաղաքացիներուն, նոյն այդ խաղաղութեան դաշնագրի

ուժի մէջ մտած թուականէն սկսեալ. եւ նկատի ունենալով պատերազմի միջոցառումներու կամ դրոյթներու բացառիկ անձեռնմխելիութիւնները, Աէն ժերմէնի 267-րդ յօդուածը եւ Տրիանոնի 250-րդ յօդուածը, մասնաւոր զգուշութեամբ կը յայտարարեն որ այս դրոյթը հետադարձ ազդեցութիւն պիտի ունենայ այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ անոնցմէ առաջինը պիտի ներգրաւուի մինչեւ դաշնագրի (1) ուժի մէջ մտնելը եւ որ այս յայտարարութիւնը իբրեւ հետեւանք յառաջ կուգայ սկզբունքի համաձայն:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութիւնը կոչ կ'ուղղէ Թուրքիոյ հետեւեալ միջոցներուն ձեռնարկելու համաձայն՝ իր պարտաւորութիւններուն եւ եւրոպական ինքնութեան, որոնք կը ձգտի:

1. Ներշնչուելով Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան տուած ուղղամտութեան եւ վարքագծի սքանչելի օրինակէն ետպատերազմի ընթացքին, ու պատմութեանը նայիլ դիմացն եւ ընդունիլ վերջապէս Հայոց ցեղասպանութեան իրողութիւնը եւ բռնագրաւումները, որոնք յաջորդեցին, վերադարձնել զանոնք՝ ըստ հարմարութեան եւրոպական պետութեան մը, ու այսպիսով ճշմարտութեան ուղիի հետամտութեամբ հասնիլ քաղաքակիրթ յարաբերութիւններու մակարդակին:

2. Ապագայի հնարաւորութիւններ ապահովել եւ գործողութիւններու ծրագրի տրամադրում, որ արժանի ըլլայ ամբողջապէս եւ իսկապէս եւրոպականացուած Թուրքիոյ, այդ թուով հարցերու ամբողջական կարգաւորման, ինչպէս խօսքի ազատութեան հետ առնչուող, եւ ցեղասպանութեան նշումը պետութեան կողմէ, ընկերութեան եւ կրթական համակարգի, խղճի ազատութեան, նաեւ կրօնական կառոյցներու վերականգնման եւ մշակութային այլ կեդրոններու, բայց ի մասնաւորի, անոնց յանձնումը Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդին:

Արեւմտեան Հայաստանի հայկական գերեզմաններու վիճակը

3. Մասնաւորապէս, բարեխղճօրէն նկատի առնել Արեւմտեան Հայաստանի իշխանութեանց Ազգային Ժառանգութեան Յանձնախումբի պաշտօնական տեղեկագրութիւնը համադրուած գոյքագրման վերաբերեալ ու մշակութային ժառանգութեան առնչութեամբ եւ այլք, որքան քանդուած են կամ փլատակ դարձած նախորդ դարաշրջանին եւ այս աշխատանքի հիման վրայ զարգացնել առաջնակարգ վերականգնման ռազմավարութիւն, ապա մայրաքաղաքներու վերադարձը, նաեւ եկեղեցիներու, ամրոցներու, գերեզմաններու եւ Արեւմտեան Հայաստանի

այլ հնադարեան ու միջնադարեան զանազան եւ վերջապէս ամբողջովին գործի լծել նշուած եկեղեցական եւ մշակութային հաստատութիւնները:

4. Հաստատակամօրէն կոչ ընել Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժառանգութեան Յանձնախումբին, պատրաստելու եւ հնարաւորինս շուտ միջնորդելու ԵՈՒՆԵՍԿՕ-ի մօտ հնագիտական վայրերու արձանագրութեան համար, բայց ի մասնաւորի **Արեւմտեան Հայաստանի պատմական մայրաքաղաք Անին:**

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութիւնը կը հրաւիրէ նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժառանգութեան Յանձնախումբը, որպէսզի Թուրքիոյ կողմէ պարտաւորութիւններու եւ յանձնառութիւններու յարգումին ի տես, մշտապէս ուշադրութիւն ընծայէ մեր ժառանգութեան ճանաչման, վերականգնման ինչպէս եւ վերադարձնելու հետամտութեան՝ համաձայն սոյն որոշման:

Փարիզ, 6 մարտ 2011թ.

Արմենակ ԱՐԲԱՅԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ

Տիգրան ՓԱՇԱԲԵՆԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Վարչապետ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

1921թ. մարտ 16-ի լայնամասշտաբի առնչությամբ

1921թ. մարտ 16-ին ստորագրուած, բայց միջազգային ճանաչում չգտած դաշինքը Ռուսաստանի Խորհրդային Դաշնակցային Ընկերվարական Հանրապետութեան եւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի միջեւ ահաւասիկ բոլորեց իր 90 տարին:

Ռուս-թրքական կողմերու յանգապարտ այս համաձայնութիւնը ըստ էութեան կը վաւերացնէր Հայաստանի կորուստները: Անոնք միեւնոյն ժամանակ ոտնահարեցին միջազգային չափանիշներն ու սկզբունքները: Առանց հայկական կողմի մասնակցութեան եւ համաձայնութեան, կողմերու որոշմամբ Կարսի նահանգը եւ Սուրմալուի գաւառը կը յատկացուին Թուրքիոյ, իսկ Նախիջեւանը կը տրամադրուի Ազրայէճանի խնամակալութեան:

1921թ. մարտ 16-ին Մոսկուայի այս դաշնագրի Հայաստանին վերաբերող հատուածը միջազգային իրաւունքի բիրտ խախտում մըն է, որովհետեւ դաշնագրի ստորագրող կողմերը ոտնահարելով հայկական կողմի միջազգայնօրէն ճանչցուած բոլոր իրաւունքները եւ առանց վերջինիս հա-

մաձայնութեան, կ'ստորագրեն Հայաստանի տարածքները վերաբաժանման ենթարկող այս պայմանագիրը:

Ռուսաստանի Խորհրդային Դաշնակցային Ընկերվարական Հանրապետութիւնը եւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը դաշնագիրը կնքելու պահուն միջազգային իրաւունքի ենթակայ չէին հանդիսանար: Այս իսկ պատճառաւ պայմանագիրը իրաւական ոյժ չկրէր նոյնինքն միջազգային իրաւունքի համաձայն:

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը պայմանագրի ստորագրութեան պահուն հանդէս եկած էր Մուսթաֆա Քեմալի անունով, որու նկատմամբ մահուան դատաւճիռ կայացուած էր արդէն իսկ այդ թուականէն առաջ (1921թ. մարտ 16) թուրքական ռազմական դատարանի կողմէ, եւ որ իբրեւ յանցագործ փախուստի մէջ էր: 1921թ. մարտ 16-ին Մոսկուայի մէջ կնքուած դաշնագիրը **անօրինական է** եւ միջազգային իրաւունքի տեսանկիւնէն **ոյժ չունի**:

Ուստի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը կը յայտարարէ, որ չի ճանչնար 1921թ. մարտ 16-ի Մոսկուայ ստորագրուած պայմանագիրը, նաեւ անոր յաջորդող, նոյն տարուայ 1921թ. հոկտեմբեր 13-ի Կարսի պայմանագիրը՝ ստորագրուած Հայաստանի պոլշեւիկեան իշխանութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ:

16 Մարտ 2011 թ.

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդ

**Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան
Մամլոյ Պաշտոնական Հաղորդագրութիւն**

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐԸ՝ 2011-Ի ԱՊՐԻԼԻ 24-Ը, ՈՐՊԵՍ ՆՈՐ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ՄԿԻԶԸ

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը որոշում է ընդունել դիմում նախապատրաստել ուղղված Թուրքիայի Հանրապետության կառավարությանը, պահանջելով՝ պաշտոնապես ճանաչել 1894-1923թթ. հայերի դէմ կատարված ցեղասպանության փաստը:

Դիմումի հիմքում ընկած է Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի աշխատանքների մէջ ներգրավված համապատասխան մասնագետների ամրագրած եզրակացությունը՝ հիմնված պատմական-իրավական փաստաթղթերի ուսումնասիրությունների վրա:

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը մերժում է Հայերի ցեղասպանության հարցի քաղաքականացված կենտրոնացումը միայն 1915 թ. վրա: Ցեղասպանությունը սկսվել է 1894 թվականի Սասունի ջարդերով, ինչի համար էլ 1891 թվականից նախապես ստեղծվել էին համիդյան զնդերը:

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը Թուրքիայի կողմից իրականացված ցեղասպանության փաստը բաժանում է երեք ժամանակաշրջանների.

1. 1894 - 1896 թթ. Աբդուլ Համիդ II կողմից կատարված ցեղասպանություն,

2. 1909 թ. Հայկական Կիլիկիայում՝ Ադանայում, կատարված ցեղասպանություն,

3. 1915 - 1923 թթ. կատարված ցեղասպանություն:

Երեք թուրքական կառավարությունների կողմից նախապես ծրագրավորած եւ իրականացրած ոճրագործությունների հետեւանքում հայությունը տվեց մոտ երկու միլիոն նահատակ: Բռնագաղթի, հայրենագրկման եւ ուժացման ենթարկվեց մոտ մեկ միլիոնից ավելի հայ: Այսօր, որ-

պես բնիկ ժողովուրդ մոտ 10 միլիոն հայ, Թուրքիայի Հանրապետության վարած հայատյաց քաղաքականության հետեւանքով՝ ապրում է իր հայրենիքից դուրս, ենթարկվում է ծուլման ու ոչնչացման:

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը 2011-ի Ապրիլի 24-ը հայտարարում է՝ օսմանյան, երիտթուրքական, քեմալական եւ Թուրքիայի Հանրապետության կառավարությունների կողմից՝ հայության և հայկական քաղաքակրթության դէմ կատարված շարունակական ոճրագործության դատապարտման իրավական - քաղաքական նոր գործընթացի սկիզբ:

Դիմումի նպատակն է՝ Թուրքիայի Հանրապետությունից պահանջել հայության դէմ 1894-1923 թթ. իրականացված ցեղասպանության փաստի ամբողջական ճանաչումը:

Դիմումը նախատեսված է հանձնել Թուրքիայի Հանրապետության կառավարությանը՝ մինչեւ 2011-ի Ապրիլի 24-ը, ստորագրված Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի նախագահի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության վարչապետի կողմից:

Փարիզ, 10 Ապրիլ 2011թ.

**Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի
լրատվական ծառայություն**

**Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության
մամլո պաշտոնական հաղորդագրություն**

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Բեռլինեան գիտաժողովը

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի նախաձեռնութեամբ եւ Բեռլինի Դերսիմի հայ համայնքի անմիջական աջակցութեամբ մայիսի 15-ին Բեռլինի Լուիզեն եկեղեցում տեղի ունեցավ հանդիպում:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի հրավերով միջոցառմանը մասնակցում էր Թուրքիայի Դերսիմի հայ համայնքի առաջնորդ Միհրան Փրկիչը, ԱԿՈՍ թերթի հայկական բաժնի պատասխանատու Սարգիս Սերոբեանը, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Բեռլինի «Ազատ» համալսարանի սոցիոլոգ, ցեղապանագետ, մարդու իրավունքների պաշտպան տիկին Թեսսա Յոֆմանը:

Շուրջ հինգ ժամ տեւած հանդիպման ժամանակ քննարկեցին հայութեանը եւ հատկապէս Դերսիմի հայութեանը հուզող մի շարք հարցեր:

Հանդիպմանը բացման խոսքով հանդես եկավ Բեռլինում դերսիմցի հայերի ներկայացուցիչ Ռեջեպ Կաեանը, իր բոցաշունչ խոսքով եւս մեկ անգամ հաստատեց, որ իրենք հիշում են իրենց արմատները եւ կարիք ունեն վերահաստատելու իրենց ինքնութիւնը:

Դերսիմցի հայերի ներկայացուցիչ
պարոն Ռեջեպ Կաեան

Բավականին մեծ հետաքրքրութեամբ էին սպասում Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի ելոյթին: Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանը ողջունեց, շատ կարճ ներկայացրեց Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի եւ Վտարանդի Կառավարութեան աշխատանքները, այնուհետեւ ներկայացրեց մի ֆիլմ՝ կապված մշակութային արժեքների պահպանման եւ մշակութային ցեղասպանութեան արդիական խնդիրների հետ:

Ֆիլմը մասնավորապէս նվիրված էր Ջուղայի խաչքարերի պատմութեան եւ նրանց ոչնչացման խնդիրներին, Արմենակ Աբրահամեանը բոլորի ուշադրութիւնը հրավիրեց մշակութային ցեղասպանութեան խնդիրների վրա, որը Հայոց ցեղասպանութեան շարունակականութիւնն է ուղղված հայոց պատմա-մշակութային քաղաքակրթական արժեքների դէմ:

ԱԿՈՍ թերթի հայկական բաժնի պատասխանատու Սարգիս Սերոբեանը ներկայացրեց փոքրիկ ակնարկ Դերսիմի հայերի ծագման մասին շեշտելով, որ նրանք եղել են արեւապաշտներ եւ հրաժարվել են քրիստոնեութիւնը, որպէս կրոն ընդունելուց:

Այսօրվա դերսիմցի հայը իր կրոնով Ալեվի է, այն իր հիմքում ունի Ավեստայի ուսմունքը, նաեւ որոշակիորեն կրում է մահմեդական գաղափարախոսութեան ազդեցութիւնը:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի
Նախագահ Արմենակ Աբրահամեան

Բելգիայից ժամանած մշակութաբան Յովսէփ Հայրունին ներկայացրեց Դերսիմի հայութեան պատմա-մշակութային տեղեկութիւնները:

Տիկին Թեսսա Յոֆմանը իր ելոյթում անդրադարձավ ցեղասպանութեան խնդիրներին, ինչպէս նաեւ հայերի իսլամացման խնդիրներին: Նա շեշտեց, որ Թուրքիայում եւ Հայրենիքում ապրող եւ իսլամ ընդունած հայերն ինքնութեան վերականգնման խնդիր ունեն:

Միհրան Փրկիչն իր ելոյթում ներկայացրեց Դերսիմի հայութեան խնդիրները եւ իր շնորհակալութիւնը հայտնեց բոլոր նրանց, ովքեր փորձում են հասկանալ դերսիմցի հայերի իրական խնդիրները: Նա հույս հայտնեց, որ այն աշխատանքը, որը կատարում են հիմա դերսիմցի հայերը, շատ շուտով կտա իր դրական արդիւնքները:

Հանդիպման ավարտի ամփոփիչ խոսքում Պետրոս Դիկչեանը հույս հայտնեց, որ մեծ հանդիպումները շարունակական կլինեն, քանի որ դրանց միջոցով հնարավոր է դառնում գտնել առկա խնդիրների հնարավոր պատասխանները:

ԱԿՈՍ թերթի հայկական բաժնի
պատասխանատու Սարգիս Սերոբեան

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի նախաձեռնած հանդիպումը Բեռլինում ավարտվեց: Համանման հանդիպում նախատեսված է անցկացնել նաեւ Ֆրանսիայում:

15 Մայիսի 2011 թ., Բեռլին

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային
Խորհուրդի Մամլոյ Հաղորդագրութիւն

Նախագահական հրամանագիր

Թի՛ 2011-05-28

Հայերու ցեղասպանութեան, Մեծ եղեռնի հանցագործութեան իրականութիւնը հիմնավորելու Իրաւաբանական յատուկ յանձնախումբի գործունէութեան վերաբերեալ

Հաշվի առնելով հետեւեալ անցքերը,

- որ Հայերու ցեղասպանութիւնն իրականացվեց 1894-1896-էն մինչեւ 1923 թուականը՝ Օսմանեան կայսրութեան մէջ եւ անոր իրաւայաջորդ կառավարութիւններու կողմէ, որու ժամանակ ցեղասպանութեան զոհ դարձաւ 2 միլիոն հայ,

- որ Հայերու ցեղասպանութեան պատճառով Արեւմտեան Հայաստանը կորսնցուց տեղաբնիկ հայերի ահռելի մեծ զանգվածը, որ կապրէր հազարամյակներ շարունակ իր բնօրրանին մէջ՝ Հայկական Լեռնաշխարհում,

- որ Օսմանեան կայսրութեան իրաւայաջորդ Թուրքիայի Հանրապետութիւնը, մինչեւ հիմա կը հրաժարուի ընդունել Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ կը ցուցաբերէ ժխտողական վերաբերմունք հայութեան դէմ կատարված հանցագործութեան վերաբերեալ.

Քետեաւաբար խնդիր կը յառաջանա Հայերու ցեղասպանութեան հարցի իրավական փաթեթի ձեւակերպման համար ապահովել հետեւեալ 4 հարցերու հիմնավորումը, որ իրականացուած Հայերու նկատմամբ՝

1. Հայերու եւ Հայերու սերունդներու ֆիզիկական եւ արմատական բնաջնջում:

2. Ներխուժում Հայերու բնօրրան եւ յուրացում Հայերու հողերի, տարածքների եւ բնական ռեսուրսների:

3. Հայերու սեփականութեան իրավունքից զրկում, հողէն եւ նյութական ժառանգութեան ոչնչացում:

4. Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու գոյութեան մերժում: Հայերու պատմութեան, իրավունքներու եւ Հայերու ցեղասպանութեան հանցագործութեան ուրացում:

Նկատի առնելով նաեւ, որ

- Արեւմտեան Հայաստանի հայ ժողովուրդը բնիկներն է եւ Ցեղասպանութեան զոհ դարձավ աշխարհաքաղաքական բարդ պայմաններուն մէջ, որը պատմութեան մէջ հայտնի է բոլորին,

- Հայ ժողովրդի ցեղասպանութիւնն մագապուրծ եղած հետնորդների մեծ մասը տարածված են ամբողջ աշխարհին մէջ եւ դարձած են իրենց բուն երկրի քաղաքացիութիւն չունեցող, ինչպէս նաեւ հավաքականութիւն չունեցող ժողովուրդ:

- Հատուկ հանձնաժողովի ստեղծումը նպատակ ունի իրավաբանօրէն ձեւակերպել եւ քննօրէն հաստատել Հայերու ցեղասպանութեան փաստը, որը պատմական եւ իրավական անհրաժեշտութիւն է եւ նպատակ ունի վերականգնել եւ պահպանել բնիկ հայ ժողովրդի իրավունքները:

Ըստ այս որոշման՝

Ա. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութիւնը կստեղծէ հատուկ յանձնախումբ մը, որ իրավունք ունի վերականգնել եւ պահպանել բնիկ հայ ժողովուրդի իրավունքները Արեւմտեան Հայաստանի նկատմամբ, որտեղ հայերի մեկ մասը դեռ կը շարունակէ ապրիլ վտարանդու կարգավիճակով:

Բ. Հատուկ յանձնախումբի նպատակն է վերականգնել բնիկ հայ ժողովրդի իրավունքները եւ Հայերու ցեղասպանութեան իրավաբանական եւ դատավարական խնդիրը բարձրացնել ազգային եւ միջազգային ատենաներուն մէջ:

Ֆրանսա, Փարիզ 28-05-2011թ.

**Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային
Խորհուրդի Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՐԱՅԱՄԵԱՆ**

ՄԱԿ-ում խոսել են Արեւմտյան Հայաստանի հայերի անշարժ գույքի իրավունքների վերականգնման մասին

Անհրաժեշտ է ՄԱԿ-ի՝բնիկ ժողովուրդների իրավունքների մասին հռչակագրի հիման վրա՝ Արեւմտյան Հայաստանի եւ Թուրքիայի վերահսկողության տակ գնվող Հայաստանի արեւմտյան հատվածի հայերին պատկանող անշարժ գույքի հանդէպ իրավունքների վերականգնման գործընթաց սկսել: Այս մասին ժնեւի Ազգերի պալատում հայտարարել է Արեւմտյան Հայաստանի հայերի ասամբլեայի նախագահ Արմենակ Աբրամյանը:

«Անհրաժեշտ է նաեւ ընդգծել, որ ժամանակն է սկսել արեւմտահայերին պատկանող անշարժ գույքի՝ 2538 եկեղեցիների, 451 մենաստանների, 1996 դպրոցների, 29 լիցեյների եւ 42 մանկատների իրավունքների վերականգնումը», - նրա խոսքերն է մեջբերում Ռուսաստանի հայերի «Երկրամաս» թերթը: /www.NEWS.am / 15.06.2011 թ.

ՔԱՂԱՔԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ԱՆՁՆԱԳԻՐ

Արեւմտեան Հայաստանի Իրաւաբանական յանձնախումբը փետրուարի 4-ից սկսած, Հռչակագրի ընդունումից հետո, նախապատրաստում եւ քննարկում է իրաւական փաթեթներ, որոնք Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան գործունեութեան եւ ձեւավորման համար խիստ կարեւոր են:

Ազգային Խորհուրդի առաջարկութեամբ Իրաւաբանական յանձնախումբում քննարկուեց եւ ընդունուեց Գործադիր մարմնի ստեղծման կանոնակարգի իրաւաբանական հիմնադրույթները: Իրաւաբանական յանձնախումբի քննարկումների արդյունքում ընդունուեց Կառավարական համակարգի օրենսդրական փաթեթ, որը կազմուած է 4 հիմնարար գլուխներից, որոնց միջոցով նախապատրաստուած են Կառավարութեան գործառնութեանը:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Ներքին գործերի յանձնախումբը նախապատրաստել եւ հանձնել է Վտարանդի Կառավարութեանը օրենսդրական փաթեթ՝ Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիութեան ընդունման վերաբերյալ: Ընդունուած փաթեթը հնարավորութիւն է տալիս բոլոր այն անձանց, ովքեր ցանկութիւն ունեն ընդունել Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիութիւն, դիմել եւ լրացնել համապատասխան հարցաթերթիկ՝ ինչպէս համացանցի միջոցով (online), այնպէս էլ էլեկտրոնային տարբերակով:

Քաղաքացիութեան համար

<http://www.western-armenia.eu/stat.gov.wa/arm/N.K.P/Kaghaqatsiutyun/Kaghaqatsiutyanyanpanatzev>

Անձնագրերի համար

<http://www.western-armenia.eu/stat.gov.wa/arm/N.K.P/Andznaqir/Andznaqri-panatzev.htm>

Քաղաքացիութեան մասին դիմումը կանցնի համապատասխան յանձնախումբի իրաւասութեամբ: Քաղաքացիութիւն ստանալու դիմումները կը քննարկուեն Ներքին գործերի յանձնախումբի կողմից, ելնելով քաղաքացիութեան մասին օրենսդրութիւնից: Այն անձանց դիմումները, որոնք կբավարարեն քաղաքացիութեան մասին օրենսդրութեան պահանջները՝ ըստ կանոնակարգի կստանան անձնագրեր եւ կդառնան Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներ:

Դիմում տուած քաղաքացուն, համաձայն դիմումի՝ կտրուի Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիութեան անձնագիր: Քննարկուել եւ ընդունուել են նաեւ մի շարք այլ իրաւական փաթեթներ, որոնք հանրային ուշադրութեանը կներկայացուեն առաջիկա մեկ ամսուա ընթացքում:

01.06.2011թ.

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային
Խորհուրդի Մամլոյ Պաշտոնական
Հաղորդագրութիւն

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՏԱՐԱՆԴԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄ

2011թ. հուլիսի 13-ին Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Իրաւաբանական յանձնախումբի նիստը ընդունեց որոշում Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Կրթութեան եւ գիտութեան յանձնախումբի հաստատման մասին: Յանձնախումբը նպատակ ունի իրականացնել ծրագրեր, որոնք անմիջականորեն կապուած են Հայոց լեզվի եւ կրթութեան խնդիրների հետ: Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Կրթութեան եւ գիտութեան յանձնախումբը արտերկրի այլ կառույցներու հետ պատրաստվում է իրականացնել լայնածավալ աշխատանքներ կրթութեան ոլորտում: Նշենք Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Կրթութեան եւ գիտութեան յանձնախումբի մի քանի խնդիրները.

ա) Նպաստել Արեւմտեան Հայաստանի Հայերեն լեզվի՝ պետական լեզվի կայացմանը:

բ) Բոլոր զաղթավայրերում իրականացնել միատար կրթական եւ մշակութային ծրագրեր ի նպաստ հայ ազգային քաղաքակրթական արժեքների եւ ժառանգութեան պահպանման եւ զարգացման:

գ) Կրթական համանման ծրագիր իրականացնել Արեւմտեան Հայաստանում՝ ներառեալ Կիլիկիայում, ինչպէս նաեւ Զավախքում, Նախիջեւանում:

Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Կրթութեան եւ գիտութեան յանձնախումբը պատրաստում է նախադրոցական, դպրոցական փաթեթ, մշակում է միջին մասնագիտական, համալսարանական համալիր փաթեթ: Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Իրաւաբանական յանձնախումբի հետ միասին Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Կրթութեան եւ գիտութեան յանձնախումբը նախապատրաստում է կրթութեան եւ գիտութեան օրինագծեր: Այս աշխատանքների զուգահեռ Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան Կրթութեան եւ գիտութեան յանձնախումբը իրականացնելու է կոնկրետ ծրագրեր, որոնցից են Արեւմտեան Հայաստանի հանրամատչելի Ատլասի պատրաստումը եւ հրատարակումը, մի շարք նոր դասագրքերի պատրաստումն ու հրատարակումը:

13.07.2011 թ.

Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի
Կառավարութեան Կրթութեան եւ
Գիտութեան Յանձնախումբ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Պարտուղական այս դասական գործընթացի սկիզբը հայկական դիմադրության մեջ ներմուծուեցաւ 1918 թուականին եւ որով վերջ դրուեցաւ 2011 թուականի Փետրուար 4-ին

1918թ. Ապրիլ ամսուն Տրապիզոնի մէջ ընդհատուած թուրք-անդրկովկասեան բանակցութիւնները վերսկսան Մայիսի սկիզբները՝ Պաթումի մէջ: Թուրքերը անդրկովկասեան պատուիրակութեան վերջնագիր կը ներկայացնեն Մայիսի 26-ին եւ որ նոյն օրը Անդրկովկասի Սէյմը կը կազմալուծուի, որով առ ի հետեւանք իւրաքանչիւր նորահռչակ հանրապետութիւն պարտաւորուած էր թուրքիոյ հետ պատերազմի եւ խաղաղութեան հարցը միակողմանիօրէն լուծելու:

Այսպիսով, Պաթումի պայմանագրով Թուրքիան կը տիրանար ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանին, նաեւ Արեւելեան Հայաստանի զգալի մասը՝ Կարսի նահանգը գրեթէ 5 գաւառներով:

Որպէս արդիւնք, Հայկական Հանրապետութիւնը կը հաստատուի ընդամենը 12 հազար քառակուսի քիլոմետր տարածքի վրայ: Ընդհանուր հաշուով հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ Արեւմտեան Հայաստանը ամբողջութեամբ ու Արեւելեան Հայաստանէն 28 հազար քառակուսի քիլոմետր տարածք:

Ալեքսանտր Խատիսեանը, իբրեւ ամփոփում հայ-թուրքական բանակցութիւններու արդիւնքներու, կուտայ հետեւեալ գնահատականը. «Մենք կը բերենք վատ հաշտութեան պայմանագիր, բայց կը բերենք նաեւ անկախ Հայաստան, տուն, բոյն, որտեղ կը կռուի ժողովրդական միտքը: Այս բոլորը կը կապէ, կը միաւորէ, կը բարձրացնէ ոգին, եւ այդ կարելոր է: Ես կը հաւատամ մեր պետութեանը»:

Ի՞նչ կ'արժէ հաշմանդամի կեանքը, արդե՞րք Ալ. Խատիսեանը տեղեակ չէր:

Սակայն, ի ուրախութիւն հայ ժողովուրդի, Պաթումի պայմանագիրը չէ վաւերացուած ո՛չ Հայաստանի եւ ո՛չ ալ Թուրքիոյ կառավարութիւններու կողմէ եւ մնացած է առկա մինչեւ Ա. աշխարհամարտի աւարտը՝ 1918թ. Նոյեմբերը:

Պաթումի պայմանագրով, թուրքերու պահանջքին հիման վրայ, Հայկական Հանրապետութիւնը կը պարտաւորուէր զինաթափել եւ ցրուել իր տարածքի վրայ գտնուող «բոլոր հրոսակախուժները»: Թուրքերը նպատակադրած էին առաջին հերթին չէզոքացնել զօրավար Անդրանիկի զ-

խաւորած Հայկական առանձին հարուածային զօրամասը եւ որ հասան իրենց հետապնդած այդ նպատակին, որով հետեւ որոշ ժամանակով գրկեցին հայ ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան իրաւունքն եւ հնարաւորութենէն:

Ահաւասիկ ինչու զօրավար Անդրանիկ մերժեց Պաթումի պայմանագրի ճանաչումը եւ իր 4000-նոց զօրամասով ու Արեւմտեան Հայաստանի հայ զաղթականներու հոծ բազմութեամբ փորձեց Պարսկաստան անցնիլ Նոր Պայագիտ - Դարալագեաղ - Ջուլֆա գծով 1918թ. Յունիսին՝ դաշնակիցներու բանակներուն միանալու եւ շարունակելու ազատագրական պայքարը թուրք զաւթիչներու դէմ:

1920թ. Օգոստոս 10-ին կը կնքուի Սեւրի հաշտութեան դաշնագիրը, որով իրաւական գնահատականներ տալով պէտք չէ զանց առնել կարելոր յանգամանք մը:

Ստորագրելով Սեւրի դաշնագիրը, ինչպէս Հայկական Հանրապետութիւնը եւ Թուրքիան, այնպէս ալ դաշնագիրը ստորագրած բոլոր մնացած պետութիւնները ընդունեցին, որ Պաթումի պայմանագրով Թուրքիոյ անցած տարածքները կարելի չէ օտարել Հայկական Հանրապետութենէն: Միջազգային իրաւունքի սկզբունքներու համաձայն, Պաթումի պայմանագիրը համարուեցաւ դադարեցուած: Այդ կասեցումը մասնաւորապէս կը բխէր Սեւրի դաշնագրի մասնակից կողմերու գործողութենէն ու ցանկութենէն, այսինքն՝ Պաթումի պայմանագիրը կը համարուի առ ոչինչ, տրուած ըլլալով որ թէ՛ հայկական եւ թէ՛ թուրքական կողմը Սեւրի դաշնագիրը կ'ստորագրեն իբրեւ միջազգայնօրէն ընդունուած եզրափակիչ պայմանագիր, որտեղ Հայոց պահանջատիրութեան հարցը կը լուծուի Միջազգային իրաւունքի չափանիշներու սահմաններուն մէջ:

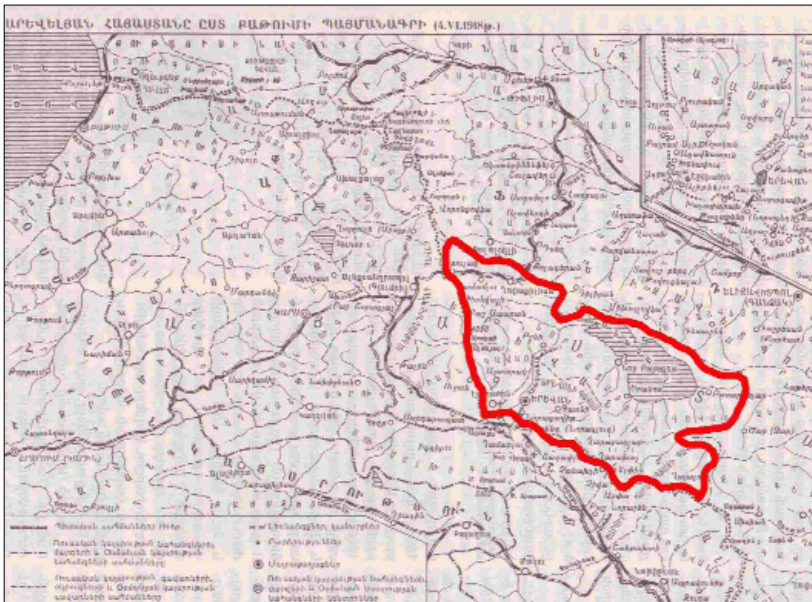
1920թ. Դեկտեմբեր 2-ի ուշ գիշերը, 3-ի լոյսին Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Քեմալական Թուրքիոյ միջեւ Ալեքսանտրապոլի մէջ կ'ստորագրուի հաշտութեան պայմանագիր, որ պէտք էր վաւերացուէր կնքումէն երկու ամիս ետք, սակայն Հայաստանի Խորհրդային կառավարութիւնը չվաւերացուց զայն:

Թուրքիոյ կողմէ ան կ'ստորագրէր թուրքական բանակի հրամանատար Քեադիմ Քարապէքիրը, իսկ հայկական կողմէն՝ այս անգամ եւս Ալ. Խատիսեանը: Սույն պայմանագրով նորից Թուրքիային էր անցնում Կարսի մարզն ու Սուրմալույի գավառը, իսկ Նախիջեւանը, ինչպէս նաեւ Շարուր եւ Շահթախի շրջանները կը յայտարարուին ժամանակաւորապէս Թուրքիոյ հովանաւորութեան ներքոյ գտնուող տարածքներ, որոնց ճակատագիրը հետագային պէտք էր որոշուէր հանրապետի միջոցով:

Ինչպէս կը տեսնենք, Արցախի ազատագրուած տարածքներու եւ բուն Արցախի տարածքի վրայ հանրաքուէ կատարելու գաղափարը ամրագրուած է Ալեքսանտրապոլի պայմանագրով:

1921թ. Մարտ 16-ին Մոսկուայի մէջ կը կնքուի «Ռուս-թուրքական բարեկամութեան եւ եղբայրութեան» պայմանագիրը, որով 8-րդ, 9-րդ եւ 15-րդ յօդուածներով մասնաւորապէս ըսուած է:

Յօդուած 8
«Պայմանաւորուող երկու կողմերը կը պարտաւորուին արգիլել իրենց հողատարածքներու վրայ այնպիսի կազմակերպութիւններու եւ խումբերու յառաջացումն ու գոյութիւնը, որոնք ունին միւս երկրի, կամ անոր տարածքներու մէկ մասին կառավարութեան դերն ստանձնելու հաւակնութիւն, ինչպէս նաեւ կը պարտաւորուի իր տարածքի վրայ արգիլել այնպիսի խումբերու գոյութիւնը, որոնց նպա-

տակը պայքարն է միւս երկրի դէմ»:

Յօդուած 9

«Երկու երկիրներու միջեւ հաղորդակցութիւններու մշտականութիւնը ապահովելու համար, պայմանաւորուող կողմերը կը պարտաւորուին փոխադարձ համաձայնութեամբ երկաթուղային, հեռագրային եւ հաղորդակցութեան այլ միջոցները ապահովելու եւ որքան հնարաւոր է արագ զարգացնելու, ինչպէս նաեւ առանց որեւէ խափանումներու երկու երկիրներու միջեւ մարդկանց եւ ապրանքներու ազատ փոխադրումը ապահովելու նպատակով ձեռք բերել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները»:

Յօդուած 15

«Ռուսաստանը կը պարտաւորուի Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու նկատմամբ դիմել քայլերու, որպէսզի այդ հանրապետութիւններու կողմէ թուրքիոյ հետ կնքուելիք պայմանագրով անպատճառ ճանջցուին սոյն Պայմանագրի այն յօդուածները, որոնք անմիջականօրէն իրենց կը վերաբերին»:

Մեր կողմէ մեկնաբանութիւններու կարիքը չկայ, ուղղակի նշենք, որ Ալեքսանտր ատիսեանը թուրքերուն զիջեց առաւելագոյնը: Ռուսաստանը իր հերթին իր անունով, հայկական կողմի ի վնաս ստրկական համաձայնութեամբ, թուրքիոյ զիջեց այն ամենը՝ ինչ որ կը բխեր ռուս-թուրքական շահերէն միայն:

1921թ. Դեկտեմբեր 13-ին կնքուեցաւ Կարսի պայմանագիրը, մէկ կողմէ թուրքիոյ եւ միւս կողմէ՝ Զայաստանի, Ազրայճանի եւ Վրաստանի առանձնաբար, Պոլշէիկեան Ռուսաստանի մասնակցութեամբ:

Կարսի պայմանագիրը յաջորդելով Մոսկուայի պայմանագրին, հաստատեց վերջինիս դրոյթները եւ սահմանեց ժամանակակից սահմանները թուրքիոյ եւ Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու միջեւ:

1921թ. Դեկտեմբեր 13-ին կնքուած Կարսի պայմանագիրը վաւերացուած է 1922թ. Սեպտեմբեր 11-ին՝ Երեւանի մէջ:

Պայմանագրով դարձեալ թուրքիոյ կը կցուի Կարսի նահանգը գրեթէ ամբողջութեամբ եւ Սուրմալուի գաւառը՝ ներառեալ Արարատ լեռը իր շրջակայքով, իսկ Ազրայճանին կը տրամադրուի Նախիջեւանը, զոր կը սահմանուի իրեն ինքնավար կազմ:

«Միջազգային պայմանագրերու իրաւունքի մասին» Վիեննայի 23.05.1969թ. Պայմանագրութեան 45-րդ յօդուածի համաձայն, պետութիւն մը չի կրնար յղում կատարել պայմանագրի անվաւերութեան կամ դադարեցման համար, երբ նոյնիմքն պետութիւնը իր վարչակարգով, այսինքն լռութեամբ, կը համաձայնի, որպէսզի պայմանագիրը մնայ ուժի մէջ եւ այդ լռութեամբ տուեալ պայմանագիրը կը համարէ վաւերական:

Այլ խօսքով, Զայաստանի Զանրապետութիւնը իր լռութեամբ պաշտօնապէս կը ճանչնայ, Ալեքսանտրապոլի, Մոսկուայի եւ Կարսի պայմանագրերու վաւերականութիւնը, ինչպէս նաեւ չի պատրաստուի միջազգային ատեաններու առաջ հաստատելու իր իրաւայաջորդութիւնը, որ ամրագրուած է Սելիի Դաշնագրով:

2004թ. Դեկտեմբեր 17-ին Պրիքստի մէջ Եւրոպական Խորհրդի Խորհրդարանական Վեհաժողովը՝ համաձայն Քոբենհակենեան յանձնաժողովի ներկայացուցած քաղաքական չափորոշիչներու, որոշում կայացուց գործընթաց մը սկսելու՝ թուրքիոյ Զանրապետութեան Եւրո-միութեան անդամակցութեան հարցով:

Նոյն օրը՝ 2004թ. Դեկտեմբեր 17-ին, Արեւմտեան Զայաստանի Ազգային Խորհուրդը պաշտօնապէս յայտարարեց իր հիմնադրման վերաբերեալ՝ Զայոց ազատագրուած հնաքոյր Շուշիի մէջ:

2009թ. Ապրիլ 23-ին հայկական դիւանագիտական միտքը, պատմութենէն դասեր չառնելով, հայ-թուրքական յարաբերութիւններու համար ընդունեց 1918 թուականի

փոխարաբերութիւններու օրինակը:

Նշենք, որ 2009-ի Ապրիլ 23-ին հրապարակ նետուած փաստաթուղթը կուգայ լրացնելու Ալեքսանտրապոլի, Մոսկուայի, Կարսի փաստաթուղթերու շարքը, որոնք չորսն ալ օրինական չեն եւ կը հակասեն միջազգային իրաւունքի սկզբունքներն ու հայոց շահերը:

Թուրքական կողմը շրջանային քաղաքականութիւն վարելու իմաստով ժամանակաւորապէս լուծեց իր գերագոյն խնդիրը դիւանագիտական հարթութեան վրայ: Զայական Զանրապետութիւնը հրաժարեցաւ Սելիի Դաշնագրէն:

Ուստի ներկայ Զայաստանի Զանրապետութիւնը չի կրնար Սելիի դաշնագրի իրաւայաջորդը հանդիսանալ, առանց վերանայելու Ալեքսանտրապոլի եւ հետագային անոր փոխարինած Կարսի եւ Մոսկուայի պայմանագրերը: Այսինքն՝ այդ պայմանագրերու չեղեալ յայտարարումը միակ պայմանն է, որպէսզի այսօրուայ Զայաստանի Զանրապետութիւնը հանդիսանայ Սելիի դաշնագրի իրաւայաջորդ կողմ:

Դետեաբար, 1918 թուականի Յունիս 4-ին Պաթումի «Զաշտութեան եւ բարեկամութեան պայմանագիրը» հիմք դրաւ, իսկ նախորդող բոլոր դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ հիմնաւորեցին, որ Օսմանեան կայսերական կառավարութիւնը եւ անոր իրաւայաջորդ Քեմալական թուրքիան մէկ կողմէ եւ իրեն անկախ հռչակած Զայական Զանրապետութեան կառավարութիւնը միւս կողմէ, մշտապէս պիտի փորձեն փոխադարձ համաձայնութեան գալու եւ երկու կողմերու միջեւ հաստատելու միակողմանի ու պարտադրուած «բարեկամական, բարի դրացիական յարաբերութիւններ» քաղաքական, իրաւական, տնտեսական եւ մտաւոր բնագաւառներու մէջ» շրջանցելով բուն խնդիրը:

Պաթումով սկիզբ առած հայկական դիւանագիտութեան հարիւրամեայ անհեռանկար աշխատանքը ամփոփուեցաւ 2009-ի Ապրիլ 23-ին հրապարակ նետուած «փոթորոյներով»:

Նշուած պատմական ժամանակահատուածի մէջ հայութեան համար տեղի ունեցած են բազում կարեւոր իրադարձութիւններ, որոնցմէ մենք կ'առանձնացնենք ինը գլխաւոր եղելութիւններ, որոնք են՝

- 1- Սարդարապատի հերոսամարտը (28 Մայիս 1918թ.),
 - 2- Զայական Առաջին Զանրապետութեան անկախութեան հռչակումը (28 Մայիս 1918թ.),
 - 3- Սելիի դաշնագիրը (10 Օգոստոս 1920թ.),
 - 4- ԱՄՆ 28-րդ նախագահ Ուուդրո Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը (22 Նոյեմբեր 1920թ.),
 - 5- Ազգային նոր զարթոնքը (1960-ական թթ.) եւ Ազգային ազատագրական արդիականացած պայքարը (1973 - 1985թթ.),
 - 6- Զայաստանի Զանրապետութեան վերականգնումը (21 Սեպտեմբեր 1991թ.),
 - 7- Արցախեան ազատամարտը (1988 - 1994թթ.),
 - 8- Արեւմտեան Զայաստանի Ազգային Խորհուրդի ստեղծման պաշտօնական յայտարարութիւնը (17 Դեկտեմբեր 2004թ., Շուշի),
 - 9- Արեւմտեան Զայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան հիմնումը, (4 Փետրուար 2011թ.):
- Այսպիսով, վերջին հարիւրամեակի ընթացքին առաջին անգամ ռազմադաշտի վրայ յաղթանակած հայ ժողովուրդի քաղաքական գործիչները կարողացան հայոց ռազմական յաղթանակները ամրապնդել նաեւ դիւանագիտական յաղթանակով, որն է Արեւմտեան Զայաստանի Վտարանդի Կառավարութեան հռչակումը:
- 04.06.2011թ.

**Արեւմտեան Զայաստանի Ազգային Խորհուրդի
Լրատուական Ծառայութիւն**

ՀՈԳՆԱՏԱՆՁ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԽՅԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՂՄԻ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

1. Հոգնատանջ են ոչ թե միջնորդները, այլ հայերն ու ադրբեջանցիները, ովքեր իրականում լավ գիտեն, թե որն է ճշմարտությունը ԼՂՀ հակամարտության հարցում:

Զօրօրինակ ավելորդ չէ հիշել 1920-ի Հայաստանի խորհրդայնացումից հետո տեղի ունեցած իրադարձությունները:

1920 թ. նոյեմբեր 29-ին՝ Հայաստանի խորհրդայնացումից անմիջապես հետո, Ադրբեջանական ԽՍՀ պետական իշխանության լիազոր մարմինները պաշտոնապես հռչակեցին հայկական հողերի՝ Ղարաբաղի, Ջանգեզուրի, Նախիջևանի հանդեպ տարածքային նկրտումներից հրաժարվելը՝ հօգուտ «եղբայրական» Հայկական ԽՍՀ-ի:

Ադրբեջանի Հեղկոմի նախագահ Ն. Նարիմանովի եւ Արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիսար Մ. Հուսեյնովի 1920 թ. նոյեմբերի 30-ի հեռագրում հաղորդվում էր «Ադրբեջանի բանվորա-գյուղացիական կառավարության «որոշում» այն մասին, որ «այդ օրվանից Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ սահմանային վեճերը հայտարարվում են վերացված» եւ այն մասին, որ «Լեռնային Ղարաբաղը, Ջանգեզուրը եւ Նախիջևանը ճանաչվում են Հայաստանի Սոցիալիստական Հանրապետության մասը»: 1920թ. դեկտեմբերի 1-ին՝ Բաքվի խորհրդի եւ Ադրիեդկոմի հանդիսավոր նիստում, Նարիմանովի կողմից հռչակվեց «խորհրդային Ադրբեջանի Հեղկոմի հռչակագիրը, որտեղ հանրապետության անունից հավաստվում էր տարածքային վեճի դադարեցման մասին որոշումը, հիմք ընդունելով Ջանգեզուրի եւ Նախիջևանի նահանգների ու Լեռնային Ղարաբաղի տարածքների հանդեպ Հայկական ԽՍՀ իրավունքների ճանաչումը»:

1920-ի դեկտեմբերի 4-ին «Правда» թերթը տպագրեց Սերգո Օրջոնիկիձեի դեկտեմբերի 2-ին Բաքվից ուղարկած հաղորդագրությունը. «Ընկերներ Լենինին եւ Ստալինին յաղորդեք հետեւեալը. հենց նոր Երեւանից յաղորդում ստացուեց, որ Երեւանում հռչակուել է խորհրդային իշխանութիւն, հին կառավարութիւնը հեռացուած է... Ադրբեջանը արդէն երեկ հայտարարել է Նախիջևանի, Ջանգեզուրի եւ Լեռնային Ղարաբաղի հանձնումը հօգուտ խորհրդային Հայաստանի» /www.nkr.am/hy/publications/73/

Սակայն, միջնորդական առաքելությունը այս դեպքում էլ արագընթաց եւ անվերապ գործեց Մոսկվայում՝ Լենին – Տրոցկի շրջանակներում շտապեցին Նարիմանովին ու մյուսներին խորհուրդ տալ չկարգավորել հակամարտությունը, որովհետեւ դրա միջոցով դեռ երկար տասնամյակներ ծրագրում էին պատանդի կարգավիճակում պահել Ադրբեջանն ու Հայաստանը, ադրբեջանցիներին ու հայերին:

Այս ամենին, անշուշտ, քաջատեղյակ են եւ Մինսկի խմբում, պարզապես ծրագիրը նույնն է. չկարգավորել հակամարտությունը եւ պատանդի կարգավիճակում պահել տարածաշրջանի երկրներն ու ժողովուրդները ինչքան հնարավոր է երկար ժամանակով եւ այդ ամենը ծառայեցնել սեփական շահերին:

Պարզապես հիշեցնենք, որ «Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության» նենգափոխված թեզի հիմնական ջատագովն ու հուշարարը Մինսկի խմբի նախկին համանախագահ, այժմ Ադրբեջանում ԱՄՆ-ի դեսպան Մեթյու Բրայզան էր, ով սիրում էր կրկնել: «Սենք աջակցում ենք Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականությանը»: /www.PanARMENIAN.Net, 15.03.2008 15:50/

Այստեղ ցավալին այն չէ, որ հակամարտության մեջ ներքաշված երկու ժողովուրդներին անգրագետի ու անհասկացողի տեղ են դրել, ցավալին այն է, որ դա անում են երկու հանրապետությունների հասարակական - քաղաքական վերնախավի ձեռամբ եւ միջոցով:

Մինսկի խմբի միջնորդական առաքելության ստեղծումից՝ 1992-ից 19 տարի անց եւ Կազանի հանդիպումից օրեր առաջ արեւմտյան լրատվամիջոցներն ու վերլուծաբանները հանկարծ հայտնաբերեցին, որ ԼՂՀ հիմնախնդրի հանգուցալուծումը ձգձգվել է եւ պարզվում է միջնորդները հոգնել են Ղարաբաղյան հակամարտությունից:

Այս իմաստով հետաքրքիր է, թե ինչպես է ձեւակերպում ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանին ուղղված հարցը Եվրոնյուզի լրագրողը. «Մեծ ութնյակի վերջին հանդիպման ժամանակ Դովիլում ԱՄՆ, Ֆրանսիայի ու Ռուսաստանի նախագահները հայտարարեցին հիմնախնդրի լուծում գտնել «առանց հապաղման»: Չե՞ք կարծում, որ հաշվի առնելով, թե քանի տարի է տեւում այս փակուղային իրավիճակը, միջազգային միջնորդները մի փոքր հոգնել են: Մինսկի խմբի ներկայացուցիչները վերջերս նկատել էին, որ Կազանում կայանալիք հանդիպումը համաձայնության հասնելու «վերջին հնարավորությունն է»: (Aravot.am, 2011-06-24)

«Սիվիլիթաս» հիմնադրամի կազմակերպած քննարկման ժամանակ Թբիլիսիի Միջազգային ճգնաժամային խմբի ծրագրի ղեկավար Լորենս Շիթսը, պատասխանելով Aysor-ի թղթակցի այն հարցին, թե ինչպե՞ս է ինքը վերաբերում Համախաղաղության վերջին հայտարարությանը՝ կապված ԼՂ հակամարտության հետ ու ի՞նչ է սպասում Կազանի հանդիպումից, այսպես է ձեւակերպում պատասխանը. «Ըստ էության, այն ճնշման ձեւ է փոխզիջման հասնելու համար, քանի որ միջազգային հանրության համբերությունը հատնում է... Համախաղաղության հայտարարությունն արտահայտում էր իրենց ֆրոնտրաքսիան մի գործընթացով, որն արդեն 19 տարի է՝ ընթանում է: Համախաղաղահները հիշեցնում են՝ աշխարհում կան այլ հակամարտություններ»: (www.Aysor.am, 22.06.2011)

Հարկադրված ենք կրկնել, որ արդ տարածաշրջանի ժողովուրդների համբերությունն է հատնում, որոնք ակամա պատանդ են դարձել Միջազգային հանրության միջնորդական առաքելությունների ձեռքին, քանի որ վերջիններիս նպատակը հակամարտություններին արդարացի լուծումներ գտնելը չէ, այլ հարմար պահին դրանք այնպես թեժացնելը, որ պատերազմ ծագի մեկից ավելի կողմերի միջեւ /եռակողմ - քառակողմ/ եւ իրենք հնարավորություն ստանան Միջազգային խաղաղապահ կոչված զինված ուժեր տեղակայել տարածաշրջանում: Իսկ թե պատերազմի հետեւանքով որքան մարդ կգոհվի, ինչ ավերածությունների կենթարկվեն տարածաշրջանի երկրները, իրենց քիչ է

հետաքրքրում, չէ որ ամեն դեպքում ինչ որ մարդկանց խմբաքանակ կմնա, որն էլ կծառայի իրենց զինված ուժերի ենթակառուցվածքների համար:

Այնուհանդերձ հիշեցնենք միջազգային միջնորդներին, որ ըստ Հակամարտությունների խաղաղ կարգավորման միջազգային նորմերի իրենք պարտավոր են կատարել հաջորդ քայլը, ստեղծել հակամարտությունների պատճառները ուսումնասիրող քննիչ հանձնաժողովներ... (Տես, «Միջազգային բախումների խաղաղ լուծման մասին» Կոնվենցիա, Հաագա, 18 հոկտեմբերի 1907 թ.)

Այլապես կարիք չկա տարածաշրջանի ժողովուրդներին հիշեցնել, թե աշխարհում այլ հակամարտություններ էլ կան: Կան որովհետև դրանցից ոչ մեկի նկատմամբ չի կիրառվել Հակամարտությունների խաղաղ կարգավորման միջազգային ընդունված ձեռնարկները, ինչն էլ պատճառ է դարձել դրանց ձգձգման ու թվաքանակի ավելացման:

2. ԼՂՀ հիմնախնդրի առնչությամբ զիջումների մասին հրապարակ նետված սկզբունքը նպատակ ունի նենգափոխել հիմնախնդրի էությունը:

Ուզում ենք հարցնել, օրինակ, որն էր Ֆրանսիայի (կամ եվրոպական մեկ այլ երկրի) փոխգիշերը Գերմանիային երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո: Հետաքրքիր է, այնպես չէ: ԼՂՀ-ն տասնամյակներով բռնազավթել են, կողոպտել, բնակիչներին սպանել եւ բռնությունների ենթարկել եւ հետո, երբ նրանք համարձակվել են իրենց իրավունքները պաշտպանել եւ նույնիսկ հաղթել՝ անամոթաբար հարցնում են, իսկ դուք ի՞նչ եք զիջելու տասնամյակներով ձեզ խոշտանգող հանցագործներին...

Իսկ ի՞նչ ունի զիջելու հայկական կողմը: Բայց նախ կրկին անհրաժեշտություն կա թվարկելու Ադրբեյջան պետության պետական - քաղաքական վերնախավի իրականացրած հանցագործությունները ԼՂՀ-ի, ՀՀ-ի, Ադրբեյջանի հայ քաղաքացիների նկատմամբ, որ հասկանալի, թե որը կարող է լինել, վերջապես, հայկական կողմի զիջումը ԼՂՀ հակամարտության ենթատեքստում.

- 1918 թ., Բաքվի հայերի ջարդեր, նրանց ունեցվածքի հափշտակում:

- 1918-21 թթ., զինված հարձակումներ ու բռնություններ Ղարաբաղի, Նախիջևանի, Ջանգեզուրի հայ բնակչության նկատմամբ, ագրեսիա՝ Հայաստանի Հանրապետության նկատմամբ, տարածքային անհիմն պահանջների ներկայացում, անկայունության հրահրում տարածաշրջանում:

- 1920 թ., Շուշի քաղաքի հայ բնակչության կոտորած, քաղաքի հրդեհում, քաղաքի հայերի ունեցվածքի հափշտակում:

- 1921 թ., Մոսկվայի ապօրինի պայմանագրի ստորագրում, Նախիջևանի երկրամասի 90-ամյա բռնազավթում՝ խնամակալության անվան ներքո:

- 1921-1988 թթ., Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության 67-ամյա բռնազավթում եւ շահագործում, հանցագործություններ Արցախի բնիկ հայության նկատմամբ:

- 1930-ական թթ. մինչեւ մեր օրերը, Ադրբեյջանում, Նա-

խիջեւանում եւ ԼՂՀ-ում ապրող ժողովուրդների՝ հայերի, ուղիների, թալիշների, թաթերի, ավարների, լեզգիների բռնի ծուլում, նրանցից շատերի նկատմամբ ցեղասպանական գործողությունների իրականացում:

- 1960-ական թթ. մինչեւ մեր օրերը, տարածաշրջանի ժողովուրդների, այդ թվում, հայերի պատմության եւ մշակույթի կեղծարարություն, քաղաքակրթական եւ պատմական, ճարտարապետական արժեքների ոչնչացում կամ յուրացում:

- 1988 թ., Արցախի հայության ազատ ապրելու եւ ազատորեն զարգանալու կամքի եւ իրավունքի արտահայտության ճնշում բռնամիջոցներով, իրականացված հայերի զանգվածային սպանություններով, ահաբեկումներով, բանտարկություններով:

1988 թ., Սպիտակի երկրաշարժի վերականգնողական աշխատանքների համար նախատեսված շինանյութի, ինչպես նաեւ աղետի գոտու համար ժողովված մարդասիրական օգնության ամոթալի կողոպուտ ու թալան:

- 1988-1990 թթ., Ադրբեյջանի քաղաքացի հայ բնակչության ցեղասպանության եւ բռնազաղթի իրականացում, ունեցվածքի հափշտակում:

- 1991-1994 թթ., լայնածավալ ագրեսիա ԼՂՀ-ի, ինչպես նաեւ ՀՀ-ի սահմանամերձ շրջանների նկատմամբ:

- 2010 թ., Ջուլայի հայկական ինքնատիպ 4000 խաչքարերի միանգամայն բարբարոսական ոչնչացում:

- 1988-2011 թթ., ԼՂՀ-ի, ՀՀ-ի շրջափակում, ազատ զարգանալու հնարավորության իրավունքի խոչընդոտում, արգելափակում:

- 1988-2011 թթ., միջազգային ընտանիքի թողնվածությամբ, թուլվածությամբ եւ հաճախ նաեւ քաջալերանքով ու օժանդակությամբ՝ սպառազինությունների թուլատրելիության բոլոր սահմանումների խախտում, տարածաշրջանային անկայունության հրահրում: Հատկապես նոր սերնդի մոտ այլատյացության, ռասիզմի սերմանում, ազգամիջյան կույր ատելության բորբոքում ու հրահրում, նոր պատերազմների ու ցեղասպանության քարոզչություն եւ դրանց հիմքերի նախապատրաստություն:

Սա է իրականությունը: Եվ այսքանից հետո, ի՞նչ ունի զիջելու հայկական կողմը: Միգուցե հույս ունեն, որ հայկական կողմը կխոստանա, թե երբեք չի դիմի ԼՂՀ տասնամյակների բռնազավթման, կամ Ադրբեյջանի իրականացրած մեկ այլ հանցագործության դիմաց հատուցում պահանջելու հայցով: Այս հարցին պատասխանելու առաջնությունը, սակայն, թողնում ենք թե բանակցությունների հայկական կողմի մասնակիցներին, թե միջազգային միջնորդական առաքելության բանազնացներին...

30.06.2011 թ.

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՇԱԲԵՋՅԱՆ

Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի
Կառավարության Վարչապետ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՐԲԱՍԵԱՆԻ ԵԼՈՒՅԹԸ

2011 թ. հուլիսի 14-ին՝ Ժնեւի Ազգերի պալատում՝ աշխատանքային երրորդ օրը, Բնիկ ժողովուրդների իրավունքների հարցով ՄԱԿ-ի Փորձագիտական մեխանիզմի Չորրորդ սեսիայի աշխատանքներին մասնակցում էր նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի պատվիրակութիւնը՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի գլխավորութեամբ: Հիշեցնենք, որ այս միջազգային ձեռնարկում՝ մասնակցութեան առաջին իսկ աշխատանքային օրը, Արմենակ Աբրահամեանը նշել էր, որ անհրաժեշտ է ՄԱԿ-ի «Բնիկ ժողովուրդների իրավունքների մասին» Հռչակագրի հիման վրա՝ Թուրքիայի վերահսկողության տակ գտնվող Հայաստանի արեւմտեան հատվածի եւ Արեւմտեան Հայաստանի հայերին պատկանող անշարժ գույքի հանդեպ իրավունքների վերականգնման գործընթաց սկսել: «Հյուսիսափայլի» այս տեղեկատվութիւնը /ինչպես միշտ, առանց սկզբնաղբյուրը նշելու/ տարածվել էր համացանցի բոլոր մեծ լրատվական կայքերի կողմից: /husisapail.wordpress.com, husisapail.narod.ru/main.htm, 15.07.2011/

Մշո Սուրբ Առաքելոց վանքի ավերակները. 21-րդ դար